

QADIMGIRIM MADANIYATI

Saidova Laylo Baxtiyorovna

SHDPITarix yo'nalishi 1-kurs

1-24 kechki guruh talabasi

Fan o'qtuvchisi: Bobojonov Behruz

Annotatsiya: Qadimgi Rim madaniyati insoniyat tarixida katta meros qoldirgan. U Yevropa madaniyati, huquq, arxitektura va muhandislik asoslarini shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Rimning rivojlanishi, shuningdek, G'arb dunyosining til va diniy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan.

Kalit so'zlar: Qadimgi Rim madaniyati, Yevropa madaniyati, huquq, arxitektura, muhandislik, til, din, Rim tarixi, G'arb dunyosi.

Аннотация: Древняя римская цивилизация оставила значительное наследие в истории человечества. Она сыграла ключевую роль в формировании основ европейской культуры, права, архитектуры и инженерии. Развитие Рима также оказало влияние на языковое и религиозное развитие Западного мира.

Ключевые слова: Древняя римская цивилизация, европейская культура, право, архитектура, инженерия, язык, религия, история Рима, Западный мир.

Annotation: Ancient Roman civilization left a significant legacy in human history. It played a key role in shaping the foundations of European culture, law, architecture, and engineering. The development of Rome also influenced the linguistic and religious development of the Western world.

Keywords: Ancient Roman civilization, European culture, law, architecture, engineering, language, religion, Roman history, Western world.

Qadimgi Rim – qadimgi davlat. Rivoyatga ko‘ra, Rim shahriga aka-uka Romul va Rem tomonidan miloddan avvalgi 754–753 yilda asos solingan. Rivoyatlarda VIII-VI asrlarda hukmronlik qilgan 7 podshoh qayd etilgan. So‘nggi podshoh Tarkvinij Takabbur quvilgach, respublika tuzumi o‘rnatilgan (miloddan avvalgi 510/509 yil). Miloddan avvalgi III asr o‘rtalariga kelib, butun Italiya hududini tobe etgan Rim yirik davlatga aylangan. U O‘rta dengiz havzasida gegemon bo‘lishga

intilgan, bu Rimni Karfagen bilan to'qnashuviga sabab bo'lgan. Puni urushidan so'ng miloddan avvalgi 146-yil Karfagen ustidan g'alaba qozongan Rim, O'rta dengiz havzasining eng yirik davlatiga aylangan, imperiyani Sharqiy va G'arbiy qismlarga bo'linib ketishiga (395) olib kelgan. 476-yil german yollanma askarlari sardori Odoakr G'arbiy Rim imperiyasining so'nggi imperatori Romul Avgustulni taxtdan ag'dargan. Sharqiy Rim imperiyasi Vizantiya nomi bilan yana 1000-yilga yaqin mavjud bo'lgan.

Siyosiy tuzilma .Rimda dastlabki monarxiya (miloddan avvalgi 753-509-yillar), keyin esa respublika (miloddan avvalgi 509-27-yillar) shakllangan. Respublikada hokimiyat senatorlar va konsullarga tegishli bo'lib, xalqqa nisbatan kengroq ishtirok imkoniyatlari berilgan. Rim imperiyasi davrida (miloddan avvalgi 27-476-yillar) imperatorlar butun mamlakatni boshqarib, keng hududlarda barqarorlikni saqlab qolgan. Imperatorlar kuchli markazlashtirilgan boshqaruvni amalga oshirishgan.

Rim huquqi .Rim huquqi — dunyo tarixidagi eng muhim huquqiy tizimlardan biri bo'lib, hozirgi zamonaviy huquq tizimlariga asos bo'lib xizmat qilgan. Rimning "Xalq huquqi" va "Fuqarolik huquqi" prinsiplari bugungi kunda ko'plab davlatlarda amal qilmoqda. Rimda shuningdek, "Tuzuklar" (Twelve Tables) kabi huquqiy kodekslar mavjud bo'lib, ular fuqarolarning asosiy huquqlarini himoya qilgan.

Madaniy meros va san'at Me'morchilik: Rimda ko'plab yirik qurilishlar va inshootlar yaratilgan. Rim imperiyasi davrida amfiteatrlar (masalan, Kolizey), tempollar (Pantheon), va boshqa yirik inshootlar qurilgan.

Rim haykaltaroshligi: Rim haykaltaroshlik san'ati, yunonlarning idealistik haykallariga qaraganda, ko'proq realistlikka asoslangan. Rim haykallari ko'pincha mashhur shaxslarning portretlari bo'lgan. Rim mozaikalari: Mozaika san'ati Rimda keng tarqalgan bo'lib, ular devorlar va pollarda ishlangan san'atlardir.

Adabiyot va ilm-fan. Rim adabiyoti Yunon adabiyotidan ilhomlangan, ammo o'ziga xos xususiyatlar bilan ajralib turadi. Rimning mashhur shoirlari va yozuvchilari orasida Vergiliy, Gomer, Ovid, Horats kabi shaxslar bor.

Rimda matematika, astronomiya, muhandislik va tibbiyot sohalarida ham yirik yutuqlar erishilgan. Rim muhandislari ko'plab inshootlar, ko'priklar va suv tizimlarini qurishgan.

Din va e'tiqodlar. Dastlab, Rimda ko'plab politeistik (ko'p xudolarni e'tiqod qilish) e'tiqodlar mavjud bo'lgan. Rimda xudolarni hurmat qilish va ularning tasvirlarini yaratish muhim rol o'ynagan. Xristianlikning tarqalishi: Rimning

o'zgarishlaridan biri, milodning 4-asrida imperator Konstantin tomonidan Xristianlikning davlat dini sifatida tan olinishi bo'ldi. Xristianlik, Rim

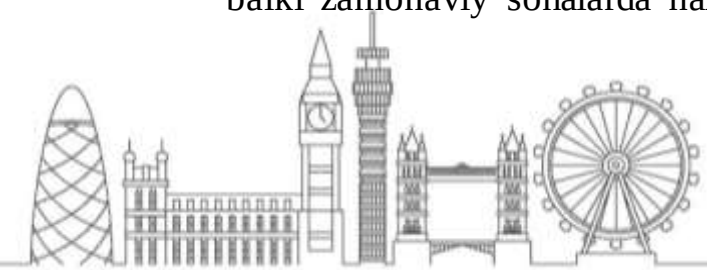
imperiyasining keyingi tarixida asosiy din sifatida rivojlanib, dunyo bo'ylab tarqalgan.

Ijtimoiy tuzilma. Rim jamiyati qatlamlarga bo'lingan bo'lib, yuqori tabaqa, o'rta tabaqa va past tabaqalar o'rtasida farqlar bor edi. Patritsiylar (yirik yer egalari) va plebeylar (oddiy fuqaro) o'rtasida kuchli ijtimoiy farqlar mavjud bo'lgan. Slavlar va qul jamiyatning pastki qismida joylashgan. Ular ko'pincha shaharlar va qishloqlarda ishlagan, va ularga deyarli huquqlar berilmagan.

Rim ta'limi. Rimda ta'lim tizimi keng tarqalgan bo'lib, boshlang'ich ta'lim, adabiyot, huquq va tarixga oid fanlar o'qitilgan. O'qituvchilar ko'pincha yunonlardan bo'lib, o'quvchilarni madaniy, ilmiy va falsafiy bilimlar bilan ta'minlashgan. Miloddan avvalgi V-asrda ibtidoiy maktablar vujudga kelgan. Bolalar maktabga 7 yoshdan qabul qilinib, 4—5 yil o'qitilgan. Uyda va maktabda lotin, yunon tillari, yozish, o'qish, hisob o'rganilgan. Bolalar dastlab xonadonlarda o'qituvchi yollab o'qitilgan, keyinchalik maktablarda ta'lim berishning yangi tizimi shakllandi. Miloddan avvalgi II-asrning 60-yillarida grammatika, ritorika maktablari vujudga keldi. Milodiy I-asrda qizlar uchun grammatika maktablari tashkil topdi. Ritorika maktablarida 13—19 yoshdagi bolalar o'qitildi. Bu maktablar, asosan, notiqlik san'atini o'rgatar edi. Maktablarda huquq, falsafa, tarix, she'riyatdan ta'lim berilar edi. II-asrdan huquqshunoslik guruhlarini tashkil topdi. Imperator Mark Avreliy davrida (II-asr) Afinada oliy maktablar tashkil etildi. Bunday maktablar keyinchalik Rimning g'arbiy viloyatlarida ham vujudga keldi. Respublika davrida ta'lim xususiy tarzda olib borildi, unga davlat aralashmadi, biroq imperiya davrida u nazorat ostiga olindi. O'qituvchilar davlat xizmatchilari bo'lib, maosh oladigan bo'ldilar. 362-yildan boshlab o'qituvchilarni imperator tasdikladi. Madaniyati. Rim shahardavlatdan yirik O'rta dengiz davlatiga aylanguncha murakkab taraqqiyot bosqichlarini bosib o'tdi. Afina, Iskandariya, Pergam va boshqa yunon ilmiy va madaniy markazlar ham shu davlat tarkibiga kirib, etrusk, yunon, shuningdek, ellinizm davri madaniyatlari ta'sirida boyidi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, qadimgi Rim madaniyati o'zining ilmiy yutuqlari, yirik inshootlari, adabiyot va falsafasidagi merosi, shuningdek, huquq va siyosatdagi innovatsiyalari bilan tarixda muhim o'rin tutadi. Rimning madaniyati hozirgi zamon jamiyatlari uchun katta ahamiyatga ega bo'lib, uning ta'siri nafaqat tarixiy, balki zamonaviy sohalarda ham davom etmoqda. Rim madaniyati insoniyatning

rivojlanishida muhim bosqichni tashkil etadi va bugungi kunda ham o'zining qadriyatlari, bilimlari va tajribalari orqali jahon madaniyatiga ta'sir ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Rajabov.R, ''Qadimgi dunyo tarixi ''Toshkent-2009.
- 2.Kabirov.A, ''Qadimgi Sharq tarixi '' Toshkent-2016.
- 3.Roger B.Beck, Linda Black,Larry S.Krieger,Philip C,Naylor,Dahia Ibo Shabaka ''World history: patterns of interaction'' . Oxford University Prees.England 1994.
4. Victor Parker. A history of Greece, 1300 to 30 BC. WILEY Blackwell.2014.
5. Мишкин Н. А. Принципат Августа . М, -Л ,1949

